

Derleme Makale / Review Article

Gençlerin Siyasal Katılımını Artırmak: Okuryazarlık Temelli Eğitimsel Müdahaleler

Increasing Youth Political Participation: Literacy-Based Educational Interventions

Onur GÜLERYÜZ¹DOI : [10.63556/ankad.v10i2.391](https://doi.org/10.63556/ankad.v10i2.391)

Geliş/Received: 01/12/2025

Kabul/Accepted: 15/02/2026

Öz

Siyasal katılım vatandaşların siyaseti etkileyen faaliyetleri olarak anlaşılır ve bir ülkedeki demokrasinin kalitesini gösteren temel ölçütlerden biridir. Demokrasiyle yönetilen ülkelerde gençlerin siyasal süreçlere düzenli ve tam katılım göstermesi demokrasinin sürekliliği açısından hayati önemdedir. 21. yüzyılda dünya genelinde gençlerin siyasal katılım oranlarının azalması hükümetler, düşünce kuruluşları, sivil toplum örgütleri, haber ajansları, üniversiteler ve akademisyenler arasında endişeyle karşılanmaktadır. Bununla birlikte bazı araştırmacılar gençlerin düşük seçmen katılım oranlarının siyasi süreçlere olan ilgisizliğini kanıtlamadığını, gençlerin kendileri için anlamlı olan yeni yollarla siyasi süreçlere ilgi duyduğunu ifade ederek konuya daha iyimser yaklaşmaktadır. Bu çalışma siyaset bilimi ve eğitim bilimleri literatüründen yararlanarak; siyasal katılım, siyasi ilgisizlik ve siyasi yabancılaşma kavramlarını irdelemekte, siyasal katılım türleri ve bunların geçirdiği dönüşümleri incelemekte, çeşitli ülkelerde gençlerin siyasal katılım oranlarını ele almakta, gençlerin siyasi katılımının azalmasıyla ilişkili faktörleri tespit etmekte ve gençlerin siyasi katılımını artırabilmek için okullarda uygulanabilecek stratejileri tartışmaktadır. Mevcut çalışma eğitimcileri gençlerin siyasal katılımının karmaşık ve nüanslı doğasını anlamaya teşvik etmekte ve gençleri etkin vatandaşlar olarak topluma kazandırmak için sosyal bilgiler dersinde politik okuryazarlık ve vatandaşlık okuryazarlığı eğitiminin gerekli olduğunu öne sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Siyasal katılım, siyasi ilgisizlik, siyasi yabancılaşma, sosyal bilgiler eğitimi, politik okuryazarlık, vatandaşlık okuryazarlığı

Abstract

Political participation is understood as citizens' activities that influence politics and is one of the fundamental indicators of the quality of democracy in a country. In countries governed by democracy, the regular and full participation of young people in political processes is vital for the continuity of democracy. The decline in youth political participation rates worldwide in the 21st century has been met with concern among governments, think tanks, civil society organizations, news agencies, universities, and academics. However, some researchers take a more optimistic view, stating that low voter turnout among young people does not prove their disinterest in political processes, but rather that young people are interested in political processes in new ways that are meaningful to them. Drawing on the literature of political science and education science, this study examines the concepts of political participation, political apathy, and political alienation, explores types of political participation and the transformations they have undergone, analyzes youth political participation rates in various countries, identifies factors associated with the decline in youth political participation, and discusses strategies that can be implemented in schools to increase youth political participation. The current study encourages educators to understand the complex and nuanced nature of young people's political participation and argues that political literacy and civic literacy education in social studies classes is necessary to integrate young people into society as active citizens.

¹ Sorumlu Yazar/Corresponding Author, Dr., Bağımsız Araştırmacı, phdonur@gmail.com

Önerilen Atf/Suggestion Citation

Güleryüz, O., (2026). Gençlerin Siyasal Katılımını Artırmak: Okuryazarlık Temelli Eğitimsel Müdahaleler, *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 1187-1205.

Keywords: *Political participation, political apathy, political alienation, social studies education, political literacy, civic literacy*

1. GİRİŞ

Günümüzün en yaygın siyasi teorisi olan demokrasinin temeli siyasal katılıma dayanmaktadır. Canlı ve özümsemiş bir demokrasi, toplumun tüm kesimlerinden vatandaşların siyasi süreçlere aktif katılım göstermesiyle mümkündür. Bir ülkedeki demokrasinin kalitesini belirleyen ana ölçütlerden birisi alınan siyasi kararlara ne kadar fazla insanın katıldığıdır. Bu doğrultuda yüksek katılım oranları, göreve gelen hükümetlerin ve alınan önemli kararların meşruiyetini ve güvenilirliğini artırmaktadır (Siegel-Steckler, 2019; Verba ve Nie, 1972; Verba vd., 2002).

Siyasal katılım vatandaşların ülkeyi yönetme görevini kimlerin üstleneceğine karar vermesine, endişelerini ve ihtiyaçlarını hükümet yetkililerine iletmelerine, hükümetin yaptıkları işleri kontrol etmeye ve etkilemeye olanak sağlayan bir araçtır (Verba ve Nie, 1972; Verba vd., 2002). Vatandaşlar iki seçim arasındaki süreçte izleme, eleştirme ve denetleme yaparak siyasete aktif olarak katıldıklarında gücü elinde tutanların antidemokratik uygulamalarını engelleme fırsatına erişmektedir (Altinoğlu, 2022). Dolayısıyla siyasal katılım hükümetlerden hesap sormaya ve iktidarlara talep edilen politikaları uygulamaya yardımcı olmaktadır (Croke vd., 2016).

Gerçek bir demokrasi halkın ancak bir bütün olarak kendi özyönetimine katılmasıyla mümkündür. Demokrasi eşitlik ilkesinden hareket ettiği için toplumu oluşturan tüm grupların çıkarlarının yönetime yansımaları gerekmektedir. Bir ülkede çeşitli gruplar diğerlerine göre daha az aktif ya da daha az etkiliyse veya yönetim sürecinden dışlanıyorsa “kolektif özyönetimin gerçekliği şüpheli hale gelir ve siyasi düzenin meşruiyeti tehlikeye girer” (Macedo vd., 2005, s. 4). Bu bağlamda gençlerin siyasi karar sürecinde yer almadığı bir durum gençlerin temsilini ve dolayısıyla demokrasiyi sınırlamaktadır. Gençlerin siyasi süreçlerden çekilmesi aynı zamanda çoğunlukla yaşlı olan siyasetçilerin gençlere fayda sağlayan politikalara odaklanmasını da zorlaştırmaktadır (Deželan, 2023, s. 7).

Her yıl dünya genelinde milyonlarca genç seçimlere katılma hakkına erişmektedir. Bu gençlerin seçimlerde oy kullanmaya ek olarak siyasi konularda kampanya yürütmesi, siyasi tartışmalarda aktif olarak rol alması, ihtiyaç ve isteklerini yasal yollarla dile getirmesi demokrasiyi güçlendirmeye yardımcı olacaktır (Loader vd., 2014). Öte yandan gençlerin siyasi sahneden kolektif şekilde uzaklaşması yıllar geçtikçe gücün belirli grupların elinde toplanmasına sebep olacak ve demokrasinin gerilemesine zemin hazırlayacaktır. Bu bağlamda gençlerin siyasal katılımını etkileyen faktörlerin ve siyasal katılımını artırmaya yardımcı olabilecek eğitimsel yaklaşımların incelenmesi değerli bir çaba olarak görülmektedir.

Bu derleme çalışmasında gençlerin siyasal katılımı konusundaki güncel eğilimleri belirlemek ve eğitimin bu konudaki rolünü tespit etmek amacıyla literatür taraması yürütülmüştür. Bu kapsamda ilk olarak Web of Science, Scopus ve ProQuest veritabanlarında “political participation, political engagement, political apathy, political alienation, political disengagement, young voters, voter turnout” anahtar kelimeleri ile arama gerçekleştirilmiştir. Arama sonucunda ortaya çıkan yayınlar başlıkları ve özetleri incelenerek ön analize tabi tutulmuş ve araştırmanın hedefiyle doğrudan ilişkili 78 çalışma indirilerek incelenmiştir. Aynı süreç TR Dizin/Dergipark ve YÖK Tez çevrimiçi veritabanlarında Türkçe eş anlamlı kelimeler ile yürütülmüş ve tekrarlayan çalışmalar dışarıda bırakılarak 16 çalışma gözden geçirilmiştir. Bunlara ek olarak konuyla ilgili önde gelen araştırmacılar tarafından yayımlanan ve uluslararası alanda kabul görmüş akademik kitaplar incelenmiştir. Ayrıca çalışmanın perspektifini genişletmek amacıyla birincil akademik kaynakların dışında kamu kurumları, sivil toplum örgütleri ve araştırma şirketleri tarafından ortaya konan anket sonuçları ve araştırma raporları da analiz edilmiştir. Son aşamada literatür incelemesinden öğrenilenler sentezlenmiş teorik ve pratik çıkarımlar ortaya konmuştur.

2. SİYASAL KATILIM

2.1. Siyasal Katılım Kavramının İncelenmesi

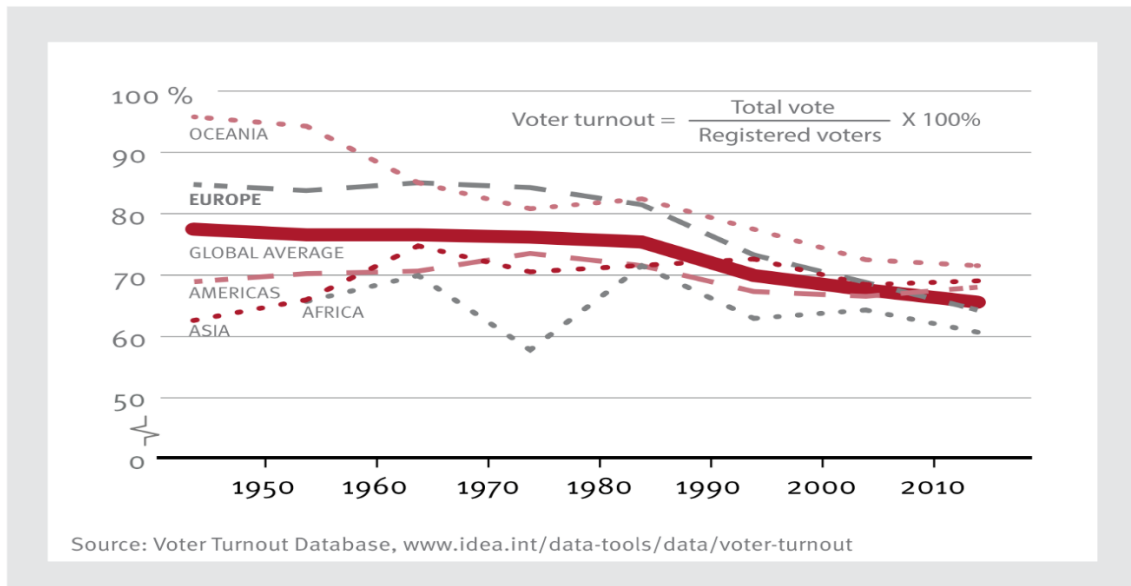
Yaygın olarak kabul gören bir tanıma göre siyasal katılım “vatandaşların hükümet personelinin seçimini ve/veya aldıkları kararları doğrudan veya dolaylı olarak etkilemeyi amaçlayan faaliyetleri” şeklinde açıklanmaktadır (Verba ve Nie, 1972, s. 2). Yıllar içerisinde siyasal katılım repertuarlarının

genişlemesiyle birlikte bazı araştırmacılar tarafından bu tanım “vatandaşların siyaseti etkileyen faaliyetleri” (van Deth 2014, s. 351) olarak daha genel ve kapsayıcı şekilde ele alınmıştır. Siyasal katılım türlerinin evrimini inceleyen van Deth’e (2001) göre 1940 ve 1950’lerde siyasal katılım, oy kullanma ve kampanya faaliyetleri ile sınırlı iken 1960’larda bu faaliyetlere ek olarak vatandaşların kamu görevlileriyle iletişime geçme biçimleri geleneksel katılımın temel özellikleri arasına girmiştir. 1970’lerde protesto eylemleri ve sosyal hareketler gibi yeni katılım biçimleri ortaya çıkmış ve son olarak 1990’larda siyasal katılım kavramı, sivil katılım faaliyetlerine doğru genişlemiştir. Bu doğrultuda günümüzde siyasal katılımın nerede bittiği ve sivil katılımın nerede başladığı araştırmacılar arasında tartışma konusu olmuş ve iki kavram arasındaki sınırlar bulanıklaşmıştır.

Siyasal katılım biçimlerinin dört temel özelliğinden bahsedilmektedir; “a) bir faaliyet veya eylem olarak tasvir edilir, b) insanların politikacı veya profesyonel lobciler olarak değil vatandaşlık rolüne bağlı olarak yaptıkları bir şey olarak anlaşılır, c) gönüllü olarak yapılır ve yasalar, kurallar veya tehditlerle zorlanmamalıdır, d) hükümet, siyaset ve devletle veya bu kelimelerin geniş anlamıyla ilgilidir” (van Deth, 2014, s. 351-352). Öte yandan sivil katılım ise “toplulukları iyileştiren ve sorunların çözümüne yardımcı olan çeşitli eylem ve davranışları kapsamaktadır” (Center for Information and Research on Civic Learning and Engagement, 2025). Bu bağlamda sivil katılım siyasal katılıma ek olarak derneklerde gönüllülük faaliyetlerine katılmak ve yerel sorunların çözümüne katkıda bulunmak gibi birçok sosyal faaliyeti de içeren daha genel bir kavram olarak anlaşılmaktadır.

Çeşitli Ülkelerde ve Türkiye’de Gençlerin Siyasal Katılımı

1945’ten 2015’e kadar dünya çapında seçmen katılımı eğilimlerini inceleyen bir araştırmada küresel ortalama seçmen katılımının 1940’lardan 1980’lere kadar istikrarlı bir şekilde seyrettiği ve bu dönemde sadece yüzde 78’den yüzde 76’ya hafif bir düşüş gösterdiği; 1990’larda ise yüzde 70’e kadar keskin bir düşüş yaşandığı ve 2011-2015 döneminde ise düşüşün yüzde 66’ya kadar indiği belirlenmiştir (Şekil 1). İlgili araştırma siyasal seçimler düzenleyen ülke sayısındaki ve küresel seçmen nüfusundaki artışa rağmen küresel ortalama seçmen katılımı oranının 1990’ların başından bu yana önemli ölçüde azaldığını ortaya koymaktadır (Solijonov, 2016, s. 24). Seçmen katılımındaki bu düşüş gençler arasında da belirgindir. Literatür incelendiğinde gençlerin seçimlere hem tarihsel süreç içerisinde önceki genç kuşaklara göre daha az katıldığı hem de her dönemde yaşlı seçmenlere kıyasla daha düşük düzeyde oy kullandığını ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır (Deželan, 2023). OECD ülkeleri ortalamasına bakıldığında 18-24 yaş arası seçmenlerin katılım oranı 25-50 yaş arası yetişkinlere göre %12 daha düşüktür. Ayrıca bu ülkelerdeki gençlerin dörtte biri siyasete hiç ilgi duymadığını bildirmektedir (OECD, 2024). Bu bağlamda Wattenberg (2020) son elli yılda siyaset ve oy kullanmanın giderek yaşlıların alanı haline geldiğini öne sürmektedir.

Şekil 1. Bölgelere göre küresel seçmen katılımı, 1945-2015. Kaynak: Solijonov, A. (2016). *Voter turnout trends around the world*. International IDEA, Stockholm.
<https://www.idea.int/publications/catalogue/voter-turnout-trends-around-world> Creative Commons Attribute-NonCommercial-ShareAlike 3.0 (Grafik aynen alınmıştır).

Avrupa Parlamentosu'nun Avrupa Birliği'ne üye 27 devlette 16-30 yaş arası gençlerden oluşan bir örneklemle yürüttüğü 2024 Gençlik Anketi sonuçları incelendiğinde yerel, ulusal veya Avrupa seçimlerinde oy kullandığını bildiren gençlerin oranının %39 olduğu görülmüştür. İlgili araştırmada gençlerin diğer siyasi ve sivil süreçlere katılım oranları; kâğıt üzerinde veya çevrimiçi şekilde dilekçe oluşturmak veya imzalamak (%26), bir hayır kurumu veya kampanya organizasyonunda gönüllü olmak (%20), siyasi veya sosyal konular hakkındaki görüşlerini çevrimiçi ortamda veya sosyal medyada paylaşmak (%19) şeklindedir. Ayrıca katılımcıların %15'inin ankette listelenen faaliyetlerin hiçbirine katılmadığı belirlenmiştir. Katılımcıların Haziran 2024 Avrupa seçimlerinde oy kullanmamasının başlıca nedenleri arasında başka işlerinin olması (%16), seçim yapmak için yeterli bilgiye sahip olmamaları (%16), kendi görüşlerini temsil eden ve kendileriyle özdeşleşebilecek bir aday veya siyasi parti bulamamaları (%15) ve siyasete ve politikacılara karşı genel güvensizlik veya memnuniyetsizlik (%15) olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında katılımcıların yardım veya kampanya kuruluşunda gönüllü olmamasının nedenleri arasında ise ilk üç sırada zaman yetersizliği (%25) ilgi alanlarını yansıtan hayır kurumu veya kampanya kuruluşunun bilinmemesi (%18) ve ilgisizlik (%17) yer almıştır. Son olarak araştırmada katılımcıların yalnızca yarısından biraz fazlası ülkelerindeki hükümet hakkında bilgi sahibi olduğunu bildirmiştir (European Parliament, 2025).

Amerika Birleşik Devletleri'nde 1964'ten 2012 yılına kadar yapılan her başkanlık seçiminde, 18 ila 24 yaş arasındaki genç seçmenlerin, diğer tüm yaş gruplarına göre sürekli olarak daha düşük oranlarda oy kullandığı ve genç seçmenlerin oy kullanma oranlarının 1964'te %50,9 iken 2012'de %38'e düştüğü bilinmektedir (File, 2014). CIRCLE'nin tahminlerine göre ise 2016 başkanlık seçimlerinde 18-29 yaş arası gençlerin %39'u, 2020 seçimlerinde %50'si, 2024 seçimlerinde ise %47'si oy kullanmıştır. Ayrıca daha genç seçmenlerin daha az katılım gösterdiği bilinmektedir. 2024 seçimlerinde 18 ve 19 yaşındaki gençlerin seçmen katılımı %41 olarak tahmin edilmiştir (Medina ve Hilton, 2025). 2025 yılı içerisinde yürütülen Genç Amerikalıların Siyaset ve Kamu Hizmetine Yönelik Tutumları Anketi sonuçlarına göre katılımcıların %75'i kendini politik olarak ilgili veya aktif olarak görmediğini ve katılımcıların %89'u son 12 ay içerisinde hükümet veya siyasi konuyla ilgili bir organizasyona katılmadığını belirtmiştir. Ayrıca katılımcıların %76'sı politik bir görüş veya fikri savunmak için çevrimiçi paylaşımda bulunmadığını, %85'i politik bir mitinge veya gösteriye katılmadığını ve yüzde 90'ı politik bir kampanyada gönüllü olarak çalışmadığını ifade etmiştir (Harvard Institute of Politics, 2025). Amerikan toplumunda azalan sivil ve siyasi katılımı sosyal sermaye kavramıyla çerçevlendiren siyaset bilimci Robert D. Putnam; aile ve arkadaşlık ilişkileri, topluluk duygusu, kişiler arası güven, derneklere ve siyasi süreçlere katılım gibi birçok bağlamda sosyal sermayenin son iki nesil boyunca istikrarlı bir şekilde erozyona uğradığını savunmaktadır (Putnam, 1995, 2000).

Türkiye'deki duruma bakıldığında ise 2023 yılındaki Cumhurbaşkanı ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimi'nde yurt içindeki 18-34 yaş arası erkek seçmenlerin yaklaşık %81'i kadın seçmenlerin ise yaklaşık %87'si oy kullanmıştır (Yüksek Seçim Kurulu, 2025). Bu veriler genel olarak Avrupa ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri'ne kıyasla Türkiye'de genç seçmen katılımının daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bu iddiaya ölçülen yaş aralığı farklılıkları ve kesin verilerin sınırlı olması nedeniyle temkinli yaklaşılmalıdır. Öte yandan son seçimde yurt içi seçmen kütüğüne kayıtlı seçmenlerin yaş dağılımı verileri incelendiğinde Türkiye'de en fazla seçmen sayısının 18-24 yaş aralığındaki (8.607.500 kişi) vatandaşlardan oluştuğu gözlemlenmektedir (YSK, 2025). Bu bağlamda gençlerin siyasete olan ilgisi, tutumu ve katılımı Türkiye'de demokrasinin sağlıklı bir şekilde işleyişi açısından oldukça önemlidir. Öte yandan çeşitli araştırmalarda gençlerin siyasi katılım düzeylerinin düşük olduğu (Doğanay vd., 2007; Yılmaz ve Oy, 2014), siyasi konulara ve siyasetçilere yönelik algılarının genel olarak olumsuz olduğu (Ünal, 2018) ortaya konulmuştur. Tüm yaş gruplarından katılımcılarla yürütülen Türkiye Genel Sosyal Saha Araştırması 2024 sonuçları incelendiğinde Türkiye'de en çok güven duyulan kurumlar ve meslekler arasında siyasi partiler (%8) ve siyasetçilerin (%6) son sırada yer aldığı belirlenmiştir (Nişancı ve Kılavuz, 2025). 18-30 yaş arası katılımcılarla yürütülen Gençlerin Politik Tercihleri Araştırması 2021 Raporu'nda gençlerin Türkiye nüfusunun büyük

bir bölümünü oluşturmasına rağmen toplumun en pasif gruplarından biri olduğu, gençler arasında yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine yönelik farkındalık eksikliği olduğu ve gençlerin çoğunluğunun sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine gönüllü olarak katılmadığı öne sürülmüştür. İlgili çalışmada gençlerin sivil toplum faaliyetlerine katılımını zorlaştıran unsurlar arasında temel yaşam koşullarındaki güçlükler, işsizlik ve zamansızlık gibi nedenlerin yer aldığı; gençlerin parti üyeliklerinin düşük olmasının sebepleri arasında ise siyasi kutuplaşma, siyasi riskler ve yüksek yaş ortalamasına sahip siyaset kurumunun onlara hitap edememesinin yer aldığı görülmüştür (GoFor ve NDI, 2021). Gençlerin Politik Tercihleri Araştırması 2024 sonuçlarına göre ise 18-30 yaş arası katılımcılarda herhangi bir toplumsal kuruluşa üye ya da gönüllü olmayanların oranı yüzde 73 olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamında gençlerin öğrenci topluluğu (%12), dernek-vakıf-inisiyatif (%8) ve siyasi parti ve gençlik kolları (%5) gibi sivil ve siyasi organizasyonlara düşük oranda katılım gösterdiği belirlenmiştir (GoFor ve KONDA, 2024). Bu sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde Türkiye’deki gençlerin seçimlere katılımının görece yüksek olduğu ancak siyasal yaşamın diğer yönlerine katılımının sınırlı olduğu belirlenmektedir. Erdoğan’a (2017) göre Türkiye’deki gençler arasında en yaygın siyasal katılım biçimi olan “oy verme” dışında bırakıldığında diğer siyasal katılım biçimlerine gençlerin yalnızca %10’u katılım göstermektedir.

2.2. Gençlerin Siyasal Katılımının Azalmasıyla İlişkili Faktörler

Gençlerin siyasal katılımının neden düşük olduğu sosyodemografik, motivasyonel ve bilişsel faktörlerin yanı sıra bağlamsal faktörlerle açıklanabilecek kompleks bir problemdir. Literatürdeki temel tartışmalara bakıldığında gençlerin siyasete karşı ilgisiz olduğunu savunan araştırmacılar seçimlerde oy kullanma ve siyasi partilere katılım oranlarının düşük olduğunu gösteren bulgularla argümanlarını desteklemektedir. Öte yandan diğer araştırmacılar gençlerin kendileri için daha anlamlı ve ilgi çekici yeni siyasal katılım biçimlerini tercih ettiğine yönelik bulgulardan yola çıkarak iyimser görüşler öne sürmektedir (Weiss, 2020).

Siyasi ilgisizlik (*political apathy*) ve siyasi yabancılaşma (*political alienation*) siyasal davranış ya da siyasal katılım üzerinde etkisi olduğu varsayılan önemli kavramlardır. Siyasi ilgisizlik “bireyin siyasete kişisel olarak katılma motivasyonunun eksikliği” olarak tanımlanırken siyasi yabancılaşma ise “siyasi sistemin veya sürecin bazı yönlerinden uzaklaşma veya bunlarla özdeşleşmeme duygularını ifade eden kalıcı ve nispeten istikrarlı bir yönelim” olarak açıklanmaktadır (Dahl vd., 2018; Fox, 2015, s. 151-153). Siyasi yabancılaşmada birey yabancılaşmanın nesnesi ve tezahürü hakkında bilişsel farkındalığa sahip iken siyasi açıdan ilgisiz bireylerin farkındalığı daha düşüktür. Yabancılaşmış birey yabancılaştığı şeyin ne olduğunu ve neden yabancılaştığını bilmektedir. Dolayısıyla yabancılaşma aktif bir yönelim iken ilgisizlik daha çok istek eksikliğinin bir yansımasıdır. Bu tutumlar davranışsal açıdan farklı sonuçlar doğurabilmektedir. İlgisizlik oy kullanmama ile sonuçlanabilirken yabancılaşma oy kullanmayı reddetme ya da farklı siyasal araçlar yoluyla memnuniyetsizliklerini dile getirme gibi çeşitli şekillerde sonuçlanabilir (Dahl vd., 2018; Fox, 2015, s. 151-153).

Literatürdeki çalışmalar hem siyasi ilgisizlik hem de siyasi yabancılaşma fikirlerini destekleyen kanıtlar bulunduğunu göstermektedir. Avrupa Birliği’ndeki ülkeler arasında gençlerin siyasi pasifliğini inceleyen Dahl ve meslektaşları (2018) oy kullanmama davranışının siyasi yabancılaşmadan ziyade siyasi ilgisizlikle daha iyi açıklanabileceğini öne sürmektedir. Öte yandan Cammaerts ve meslektaşları (2014) Avrupa’daki genç seçmenlerin siyasi katılımının düşük olmasının nedeninin ilgisizlik olmadığını gençlerin siyasi süreçlere ve demokratik yaşama katılmaya istekli olduğunu ancak ana akım siyaset tarafından dışlandıklarını ve ihtiyaç ya da çıkarlarının gözetilmediğini öne sürmektedir. Bu doğrultuda araştırmacılar gençlerin ilgisiz değil eleştirel olduklarını ve mevcut siyasi teklifleri yetersiz olarak değerlendirdiklerini ifade etmektedir. Benzer şekilde diğer araştırmalarda da (Henn vd., 2005; Henn ve Foard, 2014; O’Toole vd., 2003; Sloam, 2007) gençlerin siyasi süreçlere ilgili oldukları ancak siyaset örgütlenmesine ve siyasetçilere karşı şüpheyle yaklaştıkları, siyasetten dışlandıklarını düşündükleri ve bu nedenle siyasi konulara uzak kaldıkları öne sürülmektedir.

Bir diğer tartışma konusu ölçülmek istenen siyasal katılım türlerinin çeşitliliğine işaret etmektedir. Dalton’a (2008) göre seçimlere katılımın azalması siyasal katılımın azalmasıyla eş tutulamaz. Çünkü vatandaşlık normları görev temelli vatandaşlıktan katılımcı vatandaşlığa doğru evrimleşmektedir. Bu doğrultuda yazar ABD ve Avrupa ülkelerinde seçimlere katılım oranları düşse de yeni katılım türlerinin

genişlediğini savunmaktadır. Bu fikri AB ülkelerindeki gençler arasında yeni ağ tabanlı ve yatay siyasi uygulamaları inceleyerek test eden araştırmacılar (Kiisel vd., 2015) geleneksel siyasi katılım olan görev vatandaşlığının azaldığını ve sivil aktivizm gibi katılımcı vatandaşlık türlerinin arttığını gözlemlemiştir. Ancak bu değişikliklerin küçük çaplı olduğu da belirtilmektedir. Benzer şekilde bir başka çalışmada Singapur'daki gençlerin geleneksel parti siyaseti ve görev temelli siyasetten uzaklaşırken kimlik siyasetine ve sorun siyasetine daha fazla vurgu yaptığı ve parlamentodan uzaklaşırken yeni bilgi ve iletişim teknolojileri ve yeni medya gibi alternatif alanlara kaydığı belirlenmiştir (Zhang, 2022). Dolayısıyla katılım türleri arasındaki bu farklılıkları anlamak önemlidir. Weiss (2020, s. 3) politik katılım kavramını, oy verme ve parti üyeliği gibi kurumsal çerçevede gerçekleşen kurumsallaşmış politik katılım ya da protesto ve boykot gibi kurumsal çerçevede dışında gerçekleşen kurumsallaşmamış politik katılım olarak sınıflandırılabilirliğini öne sürmektedir.

Literatürdeki bir başka odak noktası bağlamsal faktörlerin siyasi katılım üzerindeki önemine değinmektedir. 28 Avrupa Birliği üyesi ülkeden elde edilen verileri inceleyen bir çalışma (Kitanova, 2020) demokrasinin daha yerleşik yani daha yaşlı olduğu ülkelerdeki gençlerin siyasi olarak aktif olma olasılığının daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. İlgili araştırmada yeni kurulan demokrasilerdeki siyasi katılım düzeylerinin, gelişmiş demokrasilere kıyasla önemli ölçüde daha düşük olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla ülkelerin demokratik olgunluğu ya da demokrasinin yaşı da siyasi katılım ile ilişkilidir. Benzer şekilde bir başka çalışmada da Avrupa Birliğine eski ve yeni üye ülkeler arasında aktivizm gücünde farklılıklar olduğu ve eski üyelerin (İskandinav ülkeleri, Benelüks ülkeleri ve Almanya) hem görev hem de katılımcı vatandaşlık ölçeklerinde daha yüksek puan aldığı dile getirilmektedir (Kiisel vd., 2015). Öte yandan eşitsizlik ve yolsuzluk gibi faktörlerin siyasi katılım ile ilişkili olduğunu ortaya koyan araştırmalar da bulunmaktadır. Loveless (2013) Doğu Avrupa'daki ülkelerde vatandaşların siyasi ve sosyal kopukluğunun eşitsizlik algılarıyla güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu belirlemiştir. Söz konusu araştırmada bireylerin gelir ve sosyal eşitsizliklere dair algılarının, daha düşük güven ve siyasi etkinlik düzeylerinin yanı sıra siyasi ilgisizlik düzeylerinin daha yüksek olmasıyla örtüştüğü gözlemlenmiştir. Bir diğer çalışmada ise 26 ülkeden verileri inceleyen araştırmacılar seçmenlerin siyasi yolsuzluk algılarının seçimlere katılımı olumsuz etkilediğini ortaya çıkarmıştır (Dahlberg ve Solevid, 2016). Benzer bir çalışmada Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde yolsuzluk ve kötü yönetişimin sivil katılım üzerinde güçlü bir olumsuz etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir (Hooghe ve Quintelier, 2014).

Bu araştırma sonuçlarına ek olarak oy verme davranışının demografik faktörler (eğitim, gelir, meslek, yaş, cinsiyet, ırk, hareketlilik, ikamet), sosyal ve psikolojik faktörler (mahalle özellikleri, evlilik, sivil örgütlere katılım, güven, siyasi etkinlik, grup dayanışması, yurttaşlık görevi, alışkanlık, sabır, genetik) belirli bir seçimin özellikleri (aday tercihinin gücü, politika tercihleri açısından benzerlik, seçim yarışının yakınlığı, negatif reklam) ve diğer kampanyalar (oy toplama, anket ve seçim sonucu projelerinin etkileri, seçim öncesi anketler, seçim günü seçim sonuçları tahminleri, siyasi bir anket için görüşme yapmak) gibi birçok faktörle ilişkili karmaşık bir eylem olduğu düşünülmektedir (Harder ve Krosnick, 2008). Araştırmacılar "bir vatandaşın seçime katılma davranışının sosyal konumunun, psikolojik eğilimlerinin, oy verme prosedürlerinin ve her seçim sırasında meydana gelen olayların ortak bir fonksiyonu" olduğunu öne sürmekte ve bu doğrultuda seçmen katılımını artırmak için "oy verme motivasyonunun ve becerisinin artırılması ve görev zorluğunun azaltılması" gibi çeşitli yaklaşımlar önermektedir (Harder ve Krosnick, 2008, s. 525).

3. GENÇLERİN SİYASAL KATILIMINI ARTIRMAK

Kamusal eğitim aracılığıyla Türkiye Cumhuriyeti'ndeki her bireye siyasi katılımın gerektirdiği bilgi, beceri ve motivasyonu kazandırmak mümkündür. Çok sayıda bireyin oy kullanma konusunda temel bilgilere ve rehberliğe erişiminin olmadığı düşünüldüğünde genç vatandaşların 18 yaşına geldiğinde aktif siyasi katılım sergilemesi kolay değildir (Andes ve Kieser, 2020). Gençlerin siyasi bilgisinin zayıf olması yurttaşlık katılımında azalmaya sebep olarak demokratik süreçleri baltalayabilir. Bu nedenle gençlere eğitim yoluyla siyasi kurumların yapısını ve bu kurumlar içinde hareket etmeyi öğretmek elzemdir (Karolčík vd. 2025).

Çeşitli araştırmalarda okullarda vatandaşlık bilgisi ve becerileri titizlikle öğretildiğinde, oy verme ve seçimlerin önemi vurgulandığında, sorunların tartışılması için açık bir sınıf ortamı sağlandığında, aktif

öğrenme stratejileri uygulandığında, demokratik okul kültürü tesis edildiğinde, okul konseyleri ve hizmet öğrenimi gibi etkili katılım fırsatları desteklendiğinde gençlerin siyasi ve sivil katılımının teşvik edildiği gösterilmiştir (Torney-Purta, 2002; Quintelier, 2010; Quintelier ve Hooghe, 2013). Bu doğrultuda okullar, öğrencilere kolektif olarak hareket etmeyi öğrenebilecekleri ve karar alma süreçlerini etkileyebilecekleri deneyimler sunarak demokrasinin nasıl uygulandığı konusunda anlayış geliştirmelerine yardımcı olmalıdır (Andersson, 2018). Okullar gençlerin siyasi süreçlere yönelik ilgisini canlandırmak, yabancılaşmasını azaltmak, bilgi ve becerilerini geliştirmek ve katılımcı davranışlarını teşvik etmek için en elverişli ortamlardır.

İlkokul ve ortaokulda “Sosyal Bilgiler”, “İnsan Hakları, Vatandaşlık ve Demokrasi”, “T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük” derslerinde gençlerin demokrasiyle kurduğu ilk etkileşim gelecekteki siyasi katılımlarını etkileyebilir. Okul dersleri arasında sosyal bilgilere ayrı bir parantez açılmalıdır. Çünkü bu alan etkin vatandaşlık becerilerini geliştirmek için çeşitli sosyal ve beşerî bilimlere ait disiplinlerden elde edilen temel bilgi, beceri ve değerleri öğrencilere kazandırmayı hedeflemektedir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın temel yaklaşımı ve özel amaçları incelendiğinde siyasi katılım becerisini geliştirmenin dersin temel hedefleri arasında olduğu gözlemlenmektedir (MEB, 2024). Sosyal bilgiler eğitimi alanında demokratik vatandaş yetiştirme hedefinin köklü bir geçmişi vardır (Barr vd., 1978) ve son yüzyılda gençlerin yeni katılım biçimleriyle tutarlı araştırma alanları gelişmiştir. Bu bağlamda çalışmanın devamında sosyal bilgiler eğitiminde üzerinde durulması gereken iki okuryazarlık literatürü gözden geçirilmektedir. İlki 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan politik okuryazarlık ve diğeri 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan vatandaşlık okuryazarlığıdır (MEB, 2018; 2024).

3.1. Politik Okuryazarlık

Politik okuryazarlık kavramı 1970’lerde siyaset profesörü Bernard Crick’in çalışmalarından doğmuş ve o zamandan beri özellikle Birleşik Krallık ve Avustralya’da eğitim politikaları, müfredatlar ve siyasi konulardaki akademik çalışmalarda yer almıştır (Atherton, 2020). Politik okuryazarlık hareketinin temsilcileri okullarda demokratik vatandaş yetiştirmek için anayasa bilgisinin aktarıldığı mevcut geleneksel yaklaşımların yerine siyasi becerilerin ve demokratik değerlerin öğretilmesi gerektiğini öne sürmüştür (Crick ve Porter 1978; McCowan, 2009).

Politik okuryazarlık kavramının popüleritesi, siyasi katılımın azalmasından endişe duyan İngiliz Hükümeti’nin okullarda demokrasi eğitimi canlandırmak için Bernard Crick önderliğindeki Vatandaşlık Danışma Grubu ekibine hazırlattığı rapor ile (Advisory Group on Citizenship, 1998) artmıştır. Bu rapor ortaokullarda vatandaşlık eğitiminin zorunlu olması gerektiğini önermiş ve 2002 yılında bu öneri yürürlüğe konarak vatandaşlık eğitimi ulusal müfredata dahil edilmiştir (O’Toole vd., 2003). Raporun giriş bölümünde genç seçmenlerin oy kullanma oranlarındaki düşüş, siyasi katılıma yönelik ilgisizlik ve yabancılaşmaya dair endişeler dile getirilmekte ve vatandaşlık eğitiminin merkezinde “sosyal ve ahlaki sorumluluk, topluma katılım ve siyasi okuryazarlık” yer alması gerektiği öne sürülmektedir. Raporda politik okuryazarlık kavramı şu şekilde ele alınmaktadır (Advisory Group on Citizenship, 1998):

“Öğrenciler bilgi, beceri ve değerler aracılığıyla kamusal yaşamda nasıl etkili olabileceklerini öğrenirler - bu, sadece siyasi bilgiyi aşan daha geniş bir terim olan politik okuryazarlık olarak adlandırılabilir (s. 13). Siyasi okuryazarlık ile kastettiğimiz, sadece siyasi ve sosyal kurumlar ve fikirler hakkında bilgi sahibi olmak değil, yetişkin yaşamında iyi bir vatandaşlık için gerekli olan beceriler, değerler ve tutumlar ile okul içinde veya dışında benzer faaliyetlerde bulunma deneyiminin de gerekli olduğudur” (s. 64).

Bu açıklamalarda politik okuryazarlık; siyasi kavramlar bilgisini edinmenin yanı sıra, gerçeğe ve mantıklı argümanlara saygı gerektiren değerlerin benimsenmesiyle ve siyasi katılıma yönelik aktif faaliyetlerde bulunmayla karakterize edilmektedir (Lockyer, 2008). Diğer araştırmacılar politik okuryazarlığı şu şekilde tanımlamaktadır:

- “İnsanların vatandaş olarak rollerini etkili bir şekilde yerine getirmelerini sağlayan siyasi süreç ve siyasi konular hakkında bilgi ve anlayış” (Denver ve Hands, 1990, s. 263).

- “Siyasi kurumlar ve süreçler üzerinde, özellikle bu kurum ve süreçlerin benimsediği değerler açısından eleştirel düşünme yeteneği” (Collins, 1992, s. 11).
- “Siyasi fikir ve kavramlarla eleştirel ve bilinçli bir şekilde ilgilenmeyi sağlayan beceri, yetenek ve bilgilerin bir karışımı” (Badlan, 2016, s. 18).

Genel anlamda politik okuryazarlık bireylerin siyasetle ilgili yeterlilikleri olarak anlaşılabilir. Bu yeterlilikler örneğin siyasi metinlerdeki içeriği ve bağlamı anlamak ve yorumlamak, medyayı ve siyasi bilgileri eleştirel bir şekilde değerlendirmek, sivil söylem alışkanlıkları edinmek, yerel ve ulusal siyasi temsilcilerle bağlantılar kurmak, sivil eylemlere katılmak, siyasi oluşumların işleyişini kavramak, bir siyasi örgütün veya yönetim organının karşı karşıya olduğu sorunları anlamak, politikaların farklı paydaşlar üzerindeki etkilerini analiz etmek ve güç dinamiklerini tanımak gibi yeterlilikleri kapsamaktadır (Lowery vd., 2024). Araştırmacılar politik okuryazarlığın bir gelişim süreci olduğunu ve bu sürecin siyasi bilgileri öğrenmekten daha ileri düzeyde bir anlayışa yani siyasi konularda objektif bilgi edinmeye, çevremizdeki siyasi dünyayı anlamlandırmaya ve eleştirel olarak değerlendirmeye ve siyasi sürece aktif olarak katılmaya işaret ettiğini dile getirmektedir (Malone ve Julian, 2005). Politik okuryazar bir kişi çağdaş siyasetteki ana sorunların neler olduğunu ve bunların kendisini nasıl etkilediğini; argümanlar hakkında daha fazla bilgi edinmek için ne yapması gerektiğini ve bunların dayandığı kanıtların geçerliliğini veya değerini nasıl eleştireceğini bilmektedir. Ayrıca politik okuryazarlar karmaşık siyasi kavramları uygulama becerisine sahiptir. Başkalarının değerlerini benimsemese de saygı duymaktadır. Okulda, gönüllü kuruluşlarda veya siyasi partilerde etki yaratmaya çalışmaktadır (Crick, 2000; Crick ve Porter, 1978). Bunların dışında politik okuryazarlık eksikliğinin ne anlama geldiğini inceleyerek kavrama ilişkin anlayışımızı genişletmek mümkündür. Gale (1994, s. 2) siyasi cehaleti (*political illiteracy*) “vatandaşların haklarının ne olduğunu ve daha da önemlisi, dönüştürücü adalet taleplerini nasıl ifade edeceklerini anlayamadıkları için adalet elde edememeleri” olarak tanımlamaktadır. Bu bakış açısında politik okuryazarlık siyasi kurumları ve ilişkileri sorgulayacak eleştirel bilinç olarak kavramsallaştırılmaktadır (Gale, 1994).

Çeşitli araştırmalarda politik okuryazarlığın bilinçli vatandaşlığı teşvik edebileceği ve okul-toplum ilişkilerini iyileştirebileceğini öne sürülmektedir (Lowery vd., 2024). Dolayısıyla politik okuryazarlığın müfredatlara ve sınıflara dahil edilmesi gençlerin siyasal katılımının azalmasını önlemek için etkili bir yaklaşım olarak görülmektedir. Peki etkili bir politik okuryazarlık eğitiminin bileşenleri nelerdir? Gençlerin politik okuryazarlığını geliştirebilmek için öncelikle otokratik olmayan ortamlarda bulunmaları gerekmektedir. Okulda veya evde karşıt fikirlerin tartışılmasına ve gençlerin görüşlerini açıklamasına izin verilmezse politik okuryazarlığın gelişimi sekteye uğrar. Bu doğrultuda öğretmen-öğrenci ya da ebeveyn-çocuk ilişkisinin otoriter olmaktan ziyade çocuk haklarına değer verildiği şekliyle yeniden tanımlanması gerekmektedir. Çocuklar söz hakkına sahip vatandaşlar olarak görülmeli ve siyasi fikirlerini ya da tercihlerini dile getirmeleri için cesaretlendirilmelidir (Lockyer, 2008).

Politik okuryazarlık programında bulunması gereken temel özellikler arasında kişinin sosyal ve siyasi konuları rasyonel ve eleştirel bir şekilde değerlendirme becerisi, çoğulcu demokrasinin gerektirdiği hoşgörüye sahip olması ve hak, görev ve sorumluluklarının farkında olarak katılım göstermesi yer almaktadır (Davies, 2008). Perveen ve Awan’a göre ise politik okuryazarlık eğitiminin on unsuru “insan hakları bilgisi, ulusal anayasa bilgisi, toplumun kültürel ve dilsel çeşitliliği bilgisi, kamuoyu tartışmalarına katılım, barışçıl protesto forumlarına katılım, çıkar gruplarına katılım, seçimlere/oy kullanmaya katılım, topluma yönelik hizmetlere katılım, siyasi etkinlik ve okul düzeyinde demokrasi deneyimi” şeklindedir (Perveen ve Awan, 2017, s. 190). Türkiye’de yürütülen bir çalışmada (Şan vd., 2023) lisans öğrencilerine uygulanan 13 haftalık bir programın katılımcıların politik okuryazarlığa dair bilgi, beceri ve değerlerini geliştirmede etkili olduğu görülmüştür. İlgili program bilgi düzeyinde “yönetimin nasıl olduğu, gücün nasıl kullanıldığı, medya ve siyaset arasındaki ilişki, siyasi kavramlar bilgisi, kararların toplum üzerindeki etkisi ve siyasi katılımın etkisi”; beceri düzeyinde “empati, siyasi katılım, siyasi düşünme ve siyasi dilin kullanımı”; değerler düzeyinde ise “hoşgörü, adalet ve özgür düşünceye önem verme” bileşenlerini içermektedir (Şan vd., 2023, s. 933).

Literatürdeki bulgulardan hareketle sosyal bilgiler dersinde öğrencilere politik okuryazarlığı kazandırmak için şu stratejiler takip edilebilir. Sınıflarda oy verme hakkının tarihi ve bu hakkın çeşitli gruplar tarafından nasıl kazanıldığından başlayarak araştırma faaliyetleri yürütülmelidir. Öğrencilere

objektif bilgiye dayanarak siyasi argüman geliştirmeyi ve farklı siyasi görüşlere saygı duymayı öğretmek gerekmektedir. Günümüzün siyasi ikliminde farklı görüşleri savunan kampların öne sürdüğü fikirlerin ve dijital medyadaki siyasi içeriklerin eleştirel bir değerlendirmesi yapılmalıdır. Siyasi kutuplaşmanın toplumsal sonuçları üzerindeki etkileri değerlendirilmeli ve müzakerenin önemi hakkında etkinlikler düzenlenmelidir.

Bunların yanı sıra öğrencilerin siyasal katılıma yönelik pratik yapması da oldukça önemlidir. Bu doğrultuda seçimler ve oy verme eğitimi ders planlarına dahil edilerek oy verme sürecinin nasıl gerçekleştiği, bu süreçte kimlerin görev aldığı ve seçim güvenliğinden kimlerin sorumlu olduğu gibi temel bilgiler öğrencilere kazandırılabilir. Ayrıca bu etkinlikler “sandık kurulu, müşahit, seçmen, pusula, gizli oy ve açık sayım” gibi kavramların anlaşılmasına olanak sağlayacak ve oy verme sürecinin zorluğunu ve karmaşasını azaltarak gençlerin motivasyonunu artırmaya yardımcı olacaktır. Öte yandan sınıflarda düzenlenecek temsili bir başkanlık yarışı kapsamında öğrenciler adayların vaatlerini değerlendirebilir, kendi beklenti ve ihtiyaçlarını keşfedebilir. Sınıflarda farklı görüşleri savunan öğrenci grupları arasında münazaralar yürütülebilir. Öğrenciler siyasi süreçler hakkında temel bilgi ve becerileri kazandıktan sonra seçim dönemlerinde kampanya merkezlerini ziyaret edebilir ya da seçim günü oy verme sürecini ve oy sayımını gözlemleyebilir. Bu faaliyetler öğrencilerin siyasi süreçlerin nasıl işlediğine dair deneyim elde etmesine olanak sağlayacaktır (Gülyüz, 2024; Gülyüz vd., 2024). Burada ele alınan yaklaşımlar genç bireyleri politik okuryazarlık yeterlilikleriyle donatır ve demokrasinin ihtiyaç duyduğu siyasal katılım becerilerini geliştirir.

3.2. Vatandaşlık Okuryazarlığı

Bir toplumun gelişmesi veya gerilemesi vatandaşlarının kapasitesine ve davranışlarına bağlıdır. Modern toplumlar sorunları çözmek için harekete geçen vatandaşlara ihtiyaç duymaktadır (Clabough, 2018). Vatandaşlık bilgisi ve becerileri ile donatılmış bireyler etkin siyasi katılım yoluyla sosyal problemleri çözmekte ve demokratik sistemi güçlendirmektedir (Tie ve Chua, 2011). Erken tarihlerde araştırmacılar 21. yüzyıl toplumları için altı vatandaşlık yeterliliği öngörmüştür: “vatandaşlık okuryazarlığı, eleştirel düşünme, toplumsal bilinç, hoşgörü ve çeşitliliğe saygı, küresel yurttaşlık ve siyasi eylem” (Newell ve Davis, 1988, s. 27). Bugün geldiğimiz noktada vatandaşlık okuryazarlığı literatürünün diğer beş niteliği de kapsadığı gözlemlenmektedir. Barber (1993) vatandaşlık okuryazarlığının sivil bir toplumda yaşamamıza olanak sağlayan temel okuryazarlık olduğunu dile getirmektedir. Çeşitli araştırmalar vatandaşlık okuryazarlığının daha fazla sivil katılımı ilişkili olduğunu belirlemiştir (Hylton, 2015, 2018). Bu bağlamda sınıflarda politik okuryazarlığa ek olarak vatandaşlık okuryazarlığı da etkili bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

Vatandaşlık okuryazarlığı kavramı araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Milner (2002, s. 1) vatandaşlık okuryazarlığını “vatandaşların siyasi dünyalarını anlamlandırma konusundaki bilgi ve beceri kapasitesi” olarak tanımlamakta ve kavramın “yalnızca siyasi bilgiyi değil, aynı zamanda bu bilgiyi siyasi katılım yoluyla uygulama isteğini de içerdiğini” ifade etmektedir. Berkowitz ve meslektaşları (2005, s. 230-231) vatandaşlık okuryazarlığını “gerekli eleştirel düşünme becerilerini kullanarak sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi sistemleri anlama ve bu anlayışı topluma sorumlu bir şekilde katılmak için kullanma becerisi” olarak açıklamaktadır. Newell ve Davis (1988) ise vatandaşlık okuryazarlığının çevresel, sosyal ve ekonomik sorunları anlamının ötesinde bunlar hakkında bilinçli yargıda bulunmaya ve sonuca varmaya işaret ettiğini öne sürmüştür. Araştırmacılar vatandaşlık okuryazarlığı tanımlarının temelinde “topluma karşı sorumluluk, topluma katılım ve toplumla ilgilenme” ilkelerini içerdiği dile getirmektedir (Hart, 2006, s. 19). Eğitim bilimleri alanında yürütülen çalışmalarda ise vatandaşlık okuryazarlığı kavramının bir kişinin “diğer insanlarla iletişim kurma ve işbirliği yapma becerisi ve istekliliği” ile “toplumsal çevresinde rol oynayan konularda bilinçli kararlar alabilme bilgisi ve becerisine” işaret ettiği öne sürülmektedir (van Helvoort, 2019, s. 97). Sonuç olarak vatandaşlık okuryazarlığı karakter farklılıkları ve çıkar çatışmalarına rağmen başkalarıyla birlikte yaşamak için onlarla özdeşleşme empatisini ve tartışmaları müzakere etme yetkinliklerini içermekte ve demokratik topluluklara katılma becerilerini yansıtmaktadır (Barber, 1993). Bu bileşenler politik okuryazarlık ile de önemli ölçüde örtüşmektedir. Bununla birlikte vatandaşlık okuryazarlığı yaşamın tüm alanlarına nüfuz eden daha geniş bir kavramdır.

Peki okullarda vatandaşlık okuryazarlığı eğitimi nasıl uygulanabilir? Türkiye’de ortaokul öğrencileriyle yürütülen bir çalışmada (Topal, 2024) uygulanan programın öğrencilerin vatandaşlık okuryazarlığı yetkinliklerini geliştirdiği belirlenmiştir. İlgili program şu yedi kazanım temel alınarak oluşturulmuştur: “1) Toplumsal bir sorunu çözmek için yetkili organlarla iletişime geçer. 2) Kültürlerarası etkileşimi geliştirmeye yönelik faaliyetler yürütür. 3) Karar alma sürecinde özgürlüğün önemini fark eder. 4) Gündemdeki haberleri ve güncel olayları analiz eder. 5) Toplum sorunlarına aktif olarak katılma konusunda sorumluluklarını değerlendirir. 6) Toplumsal birlik ve beraberliği sağlamaya yönelik projeler tasarlar. 7) Okulun önemli bir parçası olduğunu hissedeceği organizasyonlar planlar.” Araştırmada bu kazanımlara yönelik senaryolar, dilekçe örnekleri, topluma hizmet uygulamaları, konuk konuşmacılar, güncel olaylar albümü, mektup arkadaşlığı, kurum ve kuruluş ziyaretleri gibi etkinlikler tasarlanmıştır (Topal, 2024, s. 127-128). İlgili araştırma sonucunda öğrencilerin toplumsal farkındalık, sosyal sorumluluk, topluma hizmet, aktüalite, çok kültürlülük, beceri edinme, toplumsal değerleri kazanma ile haklarını bilme ve kullanma konularında gelişim gösterdiği belirlenmiştir.

Clabough (2018) okullarda vatandaşlık okuryazarlığının uygulanabilmesi için şu dört yaklaşıma ihtiyaç olduğunu ifade etmektedir. İlk olarak öğrenciler yasalar, haklar ve özgürlükler hakkında bilgiye sahip olmalıdır. İkincisi öğrenciler, insanların farklı inançlara, görüşlere ve bakış açılarına sahip olduğunu kavrayabilmelidir. Üçüncüsü öğrenciler toplumu etkileme konusunda farkındalık kazanmalı, olayların gidişatını etkileyebileceğini keşfetmeli ve bu doğrultuda aktif olarak çalışmalıdır. Son olarak öğrenciler güncel konularla ilgili kendi kimliklerini ve duruşlarını ifade edebilme yeterliliği kazanmalıdır. Bu doğrultuda öğretmenler vatandaşlıkla ilgili siyasi, sosyal, ekonomik ve çevresel sorunları sınıfa taşıyarak öğrencilerin tartışmalı konulardaki bilgi ve becerilerini ve kendi pozisyonlarını ifade etme yeteneğini geliştirmeye yardımcı olmalıdır. Öğrenciler gruplar halinde düzensiz göç, ekonomik eşitsizlik, vergi kaçakçılığı, seçim güvenliği ve çevre kirliliği gibi konulara yönelik araştırmalarını ve çözüm önerilerini içeren bir rapor hazırlayabilir; bu raporları toplumu bilgilendirmek için ailesi ve çevresiyle paylaşabilir ve öğrendiklerini uygulamak için sivil toplum kuruluşlarında gönüllü faaliyetlere katılabilir.

Bunların yanı sıra okul dışı öğrenme ortamlarında yürütülecek etkinlikler öğrencilerin sivil ve siyasi meselelere katılımını güçlendirmekte ve vatandaşlık becerilerine dair provalar yapmasına imkân tanımaktadır. Araştırmacılar deneysel öğrenmenin vatandaşlık okuryazarlığı üzerinde etkili olduğuna işaret etmektedir. Bir çalışmada eyalet meclisine yapılan saha gezilerinin öğrencilerin siyasi bilgisini, hükümetin yapısı hakkındaki farkındalığını ve hükümeti etkileyebilme inancını artırdığı ve siyasi süreçlerin karmaşasını azalttığı belirlenmiştir (Fudge ve Skipworth, 2017). Bu bağlamda kamu kurumlarının ziyaret edilmesi “cumhuriyet, demokrasi, devlet, hükümet, başkan, meclis, egemenlik, vatandaşlık, politika, siyasi parti, güçler ayrılığı, yasama, yürütme, yargı, anayasa, hukukun üstünlüğü, hak ve sorumluluk” gibi soyut kavramları bağlamsallaştırmaya yardımcı olacaktır. Gerekli izinler ve güvenlik önlemleri alınarak yakın çevredeki terk edilmiş maden sahalarının ziyaret edilmesi, bölgedeki tahribatın incelenmesine ve çevre kirliliğinin gözlemlenmesine olanak sağlayacaktır. Geçici barınma merkezlerinin ziyaret edilmesi göçmenlerin yaşadığı koşulların ve sorunların daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacaktır. Yoksullukla mücadele eden sivil toplum kuruluşlarının ziyaret edilmesi eşitsizliklere karşı daha derin bir anlayış kazandırmanın yanı sıra empati ve sosyal duyarlılığı güçlendirecektir (Gülyüz, 2024; Gülyüz vd., 2024). Bu faaliyetler gençlere önemli toplumsal sorunları keşfetme ve çözümünde rol alma fırsatı sunacaktır.

4. SONUÇ

21. yüzyılın ilk çeyreği geride kalırken gençlerin cinsiyet, etnik köken ya da sosyoekonomik statü fark etmeksizin dünya genelinde siyasi süreçlere tam katılım göstermesi sağlıklı demokrasiler için zorunluluk olarak gösterilmektedir. Gençlerin siyasal hayattan uzaklaşması siyasetin git gide toplumun ilgi ve ihtiyaçlarından kopuk bir alana dönüşmesine ve demokrasinin gerilemesine sebep olacaktır. Bu sorunu ortadan kaldırmanın temel bir yolu okullarda genç nesillere siyasetle bağ kurmayı ve siyasi konularda rasyonel kararlar alabilmeyi öğretmektir. Gençlerin siyaseti yetişkinlerin oyun alanı olarak görmek yerine etkileyebilecekleri bir süreç olarak görmeleri ve değişim yaratma kapasitesine güvenmeleri için erken yaşlardan itibaren demokratik süreçlerle etkileşim kurması ve demokrasiyi deneyimlemesi gerekmektedir. Bu noktada politik okuryazarlık ve vatandaşlık okuryazarlığı eğitimi gençlerin kendi kaderini tayin etmesine yardımcı olacak etkili araçlardır. Bu yaklaşımlar gençleri

vatandaşlık yaşamıyla ilgili bilgi ve becerilerle donatarak sivil ve siyasi eylem alışkanlıkları geliştirmelerine imkân tanımaktadır.

Çalışmada ortaya konulan ilk sonuç siyasal katılımın tanımlanma ve ölçülme şeklinin özellikle seçmen katılımına odaklanan dar tanımların gençleri ilgisiz, umursamaz, materyalist ve benzeri klişelerle etiketlemeye yardımcı olduğudur. Bu doğrultuda oy kullanmanın ötesinde gençlerin siyasetle olan karmaşık ilişkisinin anlaşılması ve katılımın birçok yolunun takdir edilmesi gerekliliği öne sürülmektedir (Pickard, 2019). Özellikle internet kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte çevrimiçi siyasal katılım üzerine büyüyen bir araştırma tabanı bulunmaktadır (Ruess vd., 2023). Dijitalleşme, gençlere tercihlerini dile getirmeleri için daha esnek ve erişilebilir siyasal katılım fırsatları sunmaktadır. Gençler sandık başında oy kullanma gibi geleneksel siyasi katılım türlerine ek olarak Youtube, X, Facebook ve Instagram gibi sosyal medya platformları aracılığıyla siyasi liderleri takip ederek, politik içerikleri yayarak, dijital dilekçeler imzalayarak kampanya ve boykotlara katılarak siyasi görüşlerini ifade etmekte ve siyasi görüşlere destek vermektedir (Akgün, 2025). Öte yandan sosyal medyadaki dezenformasyon, nefret söylemi ve siyasi kutuplaşma gençlerin siyasi meselelerden uzaklaşmasına da neden olabilir (Vasist vd., 2024). Bu problemlerle mücadele etmek için medya okuryazarlığı eğitimi de etkili bir araç olarak kullanılabilir. Literatürde medya okuryazarlığı eğitiminin çevrimiçi siyasal katılımın artmasıyla ilişkili olduğunu ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Kahne vd., 2012; Kahne ve Bowyer, 2019).

Gençlerin siyasal katılımını artırmak için dikkate alınması gereken bir diğer nokta eğitim programlarının ve ders kitaplarının nitelikli bir politik okuryazarlık ve vatandaşlık okuryazarlığı bileşenleriyle donatılmasıdır. Çeşitli araştırmalarda Türkiye’deki sosyal bilgiler öğretim programlarında ve ders kitaplarında; insan hakları, demokrasi, vatandaşlık görev ve sorumlulukları, siyasi kurumlar ve politika dair temel bilgiye yer verildiği ancak toplumsal eşitsizlikler, çokkültürlülük, politik ve ideolojik gücün dağılımı, demokratik hakların korunmasına yönelik barışçıl protesto ve aktivizm hakkında sınırlı bilgi bulunduğu belirtilmektedir. Ayrıca müfredatta aktif katılım kavramının işbirliği ve mevcut düzenin devamlılığının sağlanması ekseninde ele alındığı ve öğrencileri kamu işlerine ilgi duymaya teşvik edecek içeriklerin yer almadığı öne sürülmektedir. Bu doğrultuda araştırmacılar eleştirel vatandaşlık perspektifinin güçlendirilmesi gerektiğini dile getirmektedir (Gürel & Demir 2022; Gürel, 2025).

Bu çalışmada eğitimcilere gençlerin siyasi alandan kopuşunu önlemek için vatandaşlık görev ve sorumlulukların aktarıldığı geleneksel öğretim teknikleri yerine siyasi süreçlere ilgiyi canlandırabilecek bir dizi yaklaşım tanıtılmak istenmiştir. Çalışma literatürdeki tartışmaları gözden geçirerek okullarda politik okuryazarlık ve vatandaşlık okuryazarlığı eğitimi aracılığıyla gençlerin siyasal katılımındaki azalmayla etkili bir şekilde mücadele edilebileceğini öne sürmektedir. Çalışmanın son bölümünde eğitim alanındaki paydaşlara şu öneriler sunulmaktadır.

- Öğretmenler güncel siyasi meseleleri öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekecek bir biçimde eğlenceli sınıf etkinliklerine dahil etmeli, inançlarını ve görüşlerini dayatmadan tarafsızlığını koruyarak grup tartışmalarına rehberlik yapmalı ve öğrencileri nesnel bilgiye ulaşmaları için araştırma ve incelemeye yönlendirmelidir. “Sosyal Bilgiler”, “İnsan Hakları, Vatandaşlık ve Demokrasi” ile “T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük” derslerinde öğrencilere siyasal katılımın önemi aktarılmalı ve öğrencilerin siyasal katılım becerisini geliştirmek için modern öğretim yöntemleri uygulanmalıdır.
- Okul yöneticileri okul yönetimiyle ilgili kararlara öğrencilerin katılımına izin vererek kurumlarını yaşayan demokrasi sahnesine dönüştürmelidir. Okullar sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yaparak öğrencileri topluma hizmet etmeleri için gönüllülük faaliyetlerine katılımını sağlamalıdır.
- Ayrıca bu yaklaşımlar geniş bağlamda eğitim politikası, müfredatlar ve öğretmen yetiştirme alanlarında teşvik edilmelidir. Politika yapıcılar müfredatlar yoluyla öğrencilerin siyasi süreçler hakkında bilgilendirilmesine imkân tanınmalı ve araştırmacılarla işbirliği halinde konuyla ilgili ideolojik bakış açılarından arınmış etkili ders materyalleri ve bunlara yönelik öğretim teknikleri tasarlanmalıdır.

- Eğitim fakültelerinde öğretmen adaylarının gençlerin siyasal katılımı konusundaki farkındalıkları artırılmalı ve politik okuryazarlık ile vatandaşlık okuryazarlığı konularında bilgi ve becerileri geliştirilmelidir.
- Araştırmacılar ise gençlerin siyasal katılımı önündeki engelleri tespit etmeli ve gençlerin siyasal katılımını artırmaya yönelik çalışmalar tasarlamalıdır. Özellikle politik okuryazarlık ve vatandaşlık okuryazarlığı literatüründe uygulamaya dayalı çalışmaların sınırlı olduğu gözlemlenmektedir. Gelecekte bu konuda ortaokul öğrencilerine yönelik deneysel çalışmalar yürütülmesi iyi bir seçenek olacaktır.

Etik Kurul Onayı

Bu araştırmanın kavramsal çerçevesinin hazırlanması, veri toplama araçlarının uygulanması, verilerin toplanması, verilerin analizi ve yorumlanması aşamalarının tamamında etik kurallara uygun hareket edilmiştir. Karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde ANKAD Yayın Kurulu'nun hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır. Tüm sorumluluk yazarlara aittir. Bu çalışmanın ANKAD dışında herhangi bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim. Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Araştırma derleme türünde olduğu için etik kurul izni gerektirmemektedir.

KAYNAKÇA

- Advisory Group on Citizenship (1998). *Education for citizenship and the teaching of democracy in schools*. London: Qualifications and Curriculum Authority (OCA).
- Akgün, H., İ. (2025). *Gençlerin siyasal katılımında sosyal medyanın etkisi*. [Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Altınöğlü, E. (2022). Türkiye'de vatandaşlık normları ve siyasal katılımsızlık. *Mülkiye Dergisi*, 46(4), 949-991.
- Andersson, E. (2018). The school as a public space for democratic experiences: Formal student participation and its political characteristics. *Education, Citizenship and Social Justice*, 14(2), 149-164. <https://doi.org/10.1177/1746197918776657>
- Andes, S., & Kiesa, A. (2020). Let's change our narratives about youth civic engagement. *Social Education*, 84(5), 285-288.
- Atherton, H. (2020). *The potential for political literacy in the Australian curriculum*. [Doctoral dissertation, Queensland University of Technology]. <https://eprints.qut.edu.au/204157/>
- Badlan, K. (2016). *Explorations into young people's political literacy*. [Doctoral dissertation, Anglia Ruskin University]. https://aru.figshare.com/articles/thesis/Explorations_into_young_people_s_political_literacy/23762553
- Barber, B. R. (1993). America skips school: Why we talk so much about education and do so little. *Harper's Magazine*, 287(1722), 39-46.
- Barr, R. D., Barth, J. L. & Shermis, S. S. (1978). *The nature of social studies*. ECT Publications.
- Berkowitz, A. R., Ford, M. E., & Brewer, C. A. (2005). A framework for integrating ecological literacy, civics literacy, and environmental citizenship. In: Johnson, EA and Mappin, MJ (eds.), *Environmental Education and Advocacy: Changing Perspectives of Ecology and Education*, 227-266. Cambridge University.
- Cammaerts, B., Bruter, M., Banaji, S., Harrison, S., & Anstead, N. (2014). The myth of youth apathy: Young Europeans' critical attitudes toward democratic life. *American Behavioral Scientist*, 58(5), 645-664. <https://doi.org/10.1177/0002764213515992>

- Center for Information & Research on Civic Learning and Engagement, (CIRCLE) (2025). *Understanding youth civic engagement*. <https://circle.tufts.edu/understanding-youth-civic-engagement/what-it>
- Clabough, J. (2018). Civic literacy: The building blocks for creating an active and informed citizenry. In J. Clabough & T. Lintner (Eds.), *No reluctant citizens: Teaching civics in K-12 classrooms* (pp. 9-22). Information Age Publishing.
- Collins, H. (1992). *Political literacy: Educating for democracy*. Papers on Parliament of Australia, 1-12. Canberra.
- Crick, B. (2000). *Essays on citizenship*. Continuum.
- Crick, B., & Porter, A. (Eds.). (1978). *Political education and political literacy*. Longman [for] the Hansard Society.
- Croke, K., Grossman, G., Larreguy, H. A., & Marshall, J. (2016). Deliberate disengagement: How education can decrease political participation in electoral authoritarian regimes. *American Political Science Review*, 110(3), 579-600. <https://doi.org/10.1017/S0003055416000253>
- Dahl, V., Amnå, E., Banaji, S., Landberg, M., Šerek, J., Ribeiro, N., ... Zani, B. (2018). Apathy or alienation? Political passivity among youths across eight European Union countries. *European Journal of Developmental Psychology*, 15(3), 284-301. <https://doi.org/10.1080/17405629.2017.1404985>
- Dahlberg, S., & Solevid, M. (2016). Does corruption suppress voter turnout? *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 26(4), 489-510. <https://doi.org/10.1080/17457289.2016.1223677>
- Dalton, R. J. (2008). Citizenship norms and the expansion of political participation. *Political Studies*, 56(1), 76-98. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2007.00718.x>
- Davies, I. (2008). Political literacy. In J. Arthur, I. Davies, & C. Hahn (Eds.), *The SAGE Handbook of education for citizenship and democracy* (pp. 377-387). SAGE. <https://doi.org/10.4135/9781849200486.n30>
- Denver, D., & Hands, G. (1990). Does studying politics make a difference? The political knowledge, attitudes and perceptions of school students. *British Journal of Political Science*, 20(2), 263-279.
- Deželan, T. (2023). *Young people's participation in European democratic processes: How to improve and facilitate youth involvement*. Brussels: European Parliament. <https://data.europa.eu/doi/10.2861/945934>.
- Doğanay, A., Çuhadar, A., & Sarı, M. (2007). Öğretmen adaylarının siyasal katılımçılık düzeylerine çeşitli etmenlerin etkisinin demokratik vatandaşlık eğitimi bağlamında incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 50(50), 213-246.
- Erdoğan, E. (2017). İnternet ve siyasal katılım: Türkiye gençliği üzerinden bir değerlendirme. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 5(13), 5-38.
- European Parliament: Directorate-General for Communication & Ipsos European Public Affairs, (2025). *European Parliament Eurobarometer: Youth survey 2024*. <https://data.europa.eu/doi/10.2861/5146566>
- File, T. (2014). *Young-adult voting: An analysis of presidential elections, 1964-2012*. U.S. Department of Commerce. <http://www.census.gov/prod/2014pubs/p20-573.pdf>
- Fox, S. (2015). *Apathy, alienation and young people: The political engagement of British millennials*. PhD thesis, University of Nottingham. <https://eprints.nottingham.ac.uk/30532/>
- Fudge, D., & Skipworth, S. A. (2017). Kids in the capitol: Improving civic literacy through experiential learning. *Learning: Research and Practice*, 3(2), 163-167. <https://doi.org/10.1080/23735082.2017.1349169>
- Gale, F. G. (1994). *Political literacy: Rhetoric, ideology, and the possibility of justice*. SUNY.

- GoFor & NDI (2021). *Gençlerin politik tercihleri araştırması raporu 2021*. <https://go-for.org/genclerin-politik-tercihleri-arastirmasi-2021/>
- GoFor & KONDA (2024). *Gençlerin politik tercihleri araştırması 2024*. <https://go-for.org/genclerin-politik-tercihleri-arastirmasi-2024-raporu-yayinda/>
- Güleryüz, O., Kılcan, B. & Güneş, G. (2024). Sosyal bilgiler dersinde seçimler ve oy verme eğitimi. H. Akdağ (Ed.) *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar 5* içinde (s. 69-81). Pegem.
- Güleryüz, O. (2024). Vatandaşlık okuryazarlığı. Y. Yıldırım (Ed.), *Sosyal bilgiler ve okul dışı ortamlarda okuryazarlık eğitimi: Etkinlik örnekleriyle* içinde (s. 441-468). Nobel.
- Gürel, D. (2025). Social studies lesson in Türkiye as a means of citizenship transfer: A perspective from the critical citizenship education approach. *Pegem Journal of Education and Instruction*, 15(1), 129-142. <https://doi.org/10.47750/pegegog.15.01.12>
- Gürel, D. & Demir, F. B. (2022). Bir yurttaşlık boyutu olarak politik okuryazarlık açısından Türkiye’de sosyal bilgiler dersi. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 8(64), 1777-1789. <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.64031>
- Harder, J., & Krosnick, J. A. (2008). Why do people vote? A psychological analysis of the causes of voter turnout. *Journal of Social Issues*, 64(3), 525-549. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2008.00576.x>
- Harvard Institute of Politics (2025). *Survey of young Americans’ attitudes toward politics and public Service 50th Edition*. <https://iop.harvard.edu/youth-poll/50th-edition-spring-2025>
- Hart, S. (2006). Breaking literacy boundaries through critical service-learning: education for the silenced and marginalized. *Mentoring & Tutoring: Partnership in Learning*, 14(1), 17-32. <https://doi.org/10.1080/13611260500432236>
- Henn, M., & Foard, N. (2014). Social differentiation in young people’s political participation: the impact of social and educational factors on youth political engagement in Britain. *Journal of Youth Studies*, 17(3), 360-380. <https://doi.org/10.1080/13676261.2013.830704>
- Henn, M., Weinstein, M., & Forrest, S. (2005). Uninterested youth? Young people’s attitudes towards party politics in Britain. *Political Studies*, 53(3), 556-578. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2005.00544.x>
- Hooghe, M., & Quintelier, E. (2014). Political participation in European countries: The effect of authoritarian rule, corruption, lack of good governance and economic downturn. *Comparative European Politics*, 12(2), 209-232. <https://doi.org/10.1057/cep.2013.3>
- Hylton, M. E. (2015). Civic engagement and civic literacy among social work students: Where do we stand? *Journal of Policy Practice*, 14(3-4), 292-307. <https://doi.org/10.1080/15588742.2015.1004396>
- Hylton M. E. (2018). The role of civic literacy and social empathy on rates of civic engagement among university students. *Journal of Higher Education Outreach and Engagement*, 22(1), 87-106.
- Kahne, J., & Bowyer, B. (2019). Can media literacy education increase digital engagement in politics? *Learning, Media and Technology*, 44(2), 211-224. <https://doi.org/10.1080/17439884.2019.1601108>
- Kahne, J., Lee, N. J., & Feezell, J. T. (2012). Digital media literacy education and online civic and political participation. *International Journal of Communication*, 6, 1-24.
- Karolčík, Š., Steiner, J., & Čipková, E. (2025). Politics and political literacy in education from the perspective of the public. *Cogent Education*, 12(1), 2457560. <https://doi.org/10.1080/2331186X.2025.2457560>
- Kiisel, M., Seppel, K., & Leppik, M. (2015). Engaged and critical? The young generation's political participation in EU countries. *Studies of Transition States and Societies*, 7(3), 52-66.

- Kitanova, M. (2020). Youth political participation in the EU: Evidence from a cross-national analysis. *Journal of Youth Studies*, 23(7), 819-836. <https://doi.org/10.1080/13676261.2019.1636951>
- Loader, B. D., Vromen, A., & Xenos, M. A. (2014). The networked young citizen: Social media, political participation and civic engagement. *Information, Communication & Society*, 17(2), 143-150. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2013.871571>
- Lockyer, A. (2008). Education for citizenship: children as citizens and political literacy. In A. Invernizzi, J. Williams (Eds.) *Children and citizenship* (pp. 20-31). Sage. <https://doi.org/10.4135/9781446214756.n2>
- Loveless, M. (2013). The deterioration of democratic political culture: Consequences of the perception of inequality. *Social Justice Research*, 26(4), 471-491. <https://doi.org/10.1007/s11211-013-0198-7>
- Lowery, C. L., Gautam, C., & Hess, M. E. (2024). Perceptions of political literacy among aspiring school leaders in a rural mid-west university preparation program. *International Journal of Educational Leadership Preparation*, 19(1), 1-21.
- Macedo, S., Alex-Assensoh, Y., Berry, J. M., Brintnall, M., Campbell, D. E., Fraga, L. R., Fung, A., Galston, W. A., Karpowitz, C. F., Levi, M., Levinson, M., Lipsitz, K., Niemi, R. G., Putnam, R. D., Rahn, W. M., Reich, R., Rodgers, R. R., Swanstrom, T., & Walsh, K. C. (2005). *Democracy at risk: How political choices undermine citizen participation, and what we can do about it*. Brookings Institution Press. <http://www.jstor.org/stable/10.7864/j.ctt12879p5>
- Malone, C., & Julian, G. (2005). Democratic action research (DARE) and large scale simulations: Teaching political literacy and civic engagement at Pace University's Presidential Convention 2004. *PS: Political Science and Politics*, 38(4), 771-776. <http://www.jstor.org/stable/30044368>
- Medina, A., & Hilton, K. (2025): *New data: Nearly half of youth voted in 2024*. <https://circle.tufts.edu/latest-research/new-data-nearly-half-youth-voted-2024>
- McCowan, T. (2009). Rethinking citizenship education: A curriculum for participatory democracy. Continuum.
- Millî Eğitim Bakanlığı, [MEB]. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Talim ve Terbiye Kurulu Yayınları. <https://mufredat.meb.gov.tr/>
- Millî Eğitim Bakanlığı, [MEB]. (2024). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Talim ve Terbiye Kurulu Yayınları. <https://mufredat.meb.gov.tr/>
- Milner, H. (2002). *Civic literacy: How informed citizens make democracy work*. University Press of New England.
- Newell, W. H., & Davis, A. J. (1988). Education for citizenship: The role of progressive education and interdisciplinary studies. *Innovative Higher Education*, 13(1), 27-37.
- Nişancı, Z. & Kılavuz, M. T. (2025). *Türkiye'nin toplumsal haritası: TGSS 2024*. <https://www.tgss.org.tr/yayinlar/turkiye-nin-toplumsal-haritasi-tgss-2024>
- OECD (2024), *Society at a Glance 2024: OECD Social Indicators*. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/918d8db3-en>.
- O'Toole, T., Marsh, D., & Jones, S. (2003). Political literacy cuts both ways: The politics of non-participation among young people. *The Political Quarterly*, 74(3), 349-360. <https://doi.org/10.1111/1467-923X.00544>
- Perveen, M., & Awan, A. S. (2017). Analysis of curriculum about political literacy as a dimension of citizenship education. *Bulletin of Education and Research*, 39(1), 187-202.
- Pickard, S. (2019). *Politics, protest and young people: Political participation and dissent in the 21st century Britain*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/978-1-137-57788-7>

- Putnam, R.D. (1995). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy* 6(1), 65-78. <https://dx.doi.org/10.1353/jod.1995.0002>
- Putnam, R. D. (2000). Bowling alone: The collapse and revival of American community. Simon & Schuster.
- Quintelier, E. (2010). The effect of schools on political participation: A multilevel logistic analysis. *Research Papers in Education*, 25(2), 137-154. <https://doi.org/10.1080/02671520802524810>
- Quintelier, E., & Hooghe, M. (2013). The relationship between political participation intentions of adolescents and a participatory democratic climate at school in 35 countries. *Oxford Review of Education*, 39(5), 567-589. <https://doi.org/10.1080/03054985.2013.830097>
- Ruess, C., Hoffmann, C. P., Boulianne, S., & Heger, K. (2023). Online political participation: The evolution of a concept. *Information, Communication & Society*, 26(8), 1495-1512. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2021.2013919>
- Siegel-Stechler, K. (2019). Is civics enough? High school civics education and young adult voter turnout. *The Journal of Social Studies Research*, 43(3), 241-253. <https://doi.org/10.1016/j.jssr.2018.09.006>
- Sloam, J. (2007). Rebooting democracy: Youth participation in politics in the UK. *Parliamentary Affairs*, 60(4), 548-567. <https://doi.org/10.1093/pa/gsm035>
- Solijonov, A. (2016). *Voter turnout trends around the world*. International IDEA, Stockholm.
- Şan, S., Öztürk, C. & Katılmış, A. (2023). Developing political literacy of social studies teacher candidates for citizenship education. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 10(4), 930-945. <https://10.52380/ijcer.2023.10.4.548>
- Tie, & Chua. (2011). Citizenship literacy among 16-year old secondary school students in Malaysia. *Education and Urban Society*, 43(3), 296-312. <https://doi.org/10.1177/0013124510380235>
- Topal, M. (2024). *Ortaokul öğrencileri için bir yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının geliştirilmesi ve uygulamasının değerlendirilmesi*. [Doktora Tezi, Kastamonu Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Torney-Purta, J. (2002). The school's role in developing civic engagement: A study of adolescents in twenty-eight countries. *Applied Developmental Science*, 6(4), 203-212. https://doi.org/10.1207/S1532480XADS0604_7
- Ünal, S. (2018). Düşük maliyetli alternatif siyasal katılım biçimi: 90 sonrası genç kuşağın siyasal kayıtsızlığı mit mi gerçek mi?”, *TESAM Akademi Dergisi*, 5(2), 249-296.
- van Deth, J. W. (2001). *Studying political participation: Towards a theory of everything?* Paper presented at the Joint Sessions of Workshops of the European Consortium for Political Research. Grenoble: ECPR.
- van Deth, J. A. (2014). Conceptual map of political participation. *Acta Politica*, 49(3), 349-367. <https://doi.org/10.1057/ap.2014.6>
- van Helvoort, J. (2019). Four spaces of civic literacy education: A literature review. In: Kurbanoglu, S., et al. *Information Literacy in Everyday Life*. ECIL 2018. Communications in Computer and Information Science, vol 989. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-13472-3_9
- Vasist, P. N., Chatterjee, D., & Krishnan, S. (2024). The polarizing impact of political disinformation and hate speech: A Cross-country configural narrative. *Information Systems Frontiers*, 26, 663-688. <https://doi.org/10.1007/s10796-023-10390-w>
- Verba, S., & Nie, N. H. (1972). Participation in America: Political democracy and social equality. Harper & Row.
- Verba, S., Schlozman, K. L. & Brady, H. E., (2002). *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics* (fourth edition). Harvard University Press.

- Wattenberg, M.P. (2020). *Is voting for young people?* (5th ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003030935>
- Weiss, J. (2020). What is youth political participation? Literature review on youth political participation and political attitudes. *Frontiers in Political Science*, 2:1. <https://doi.org/10.3389/fpos.2020.00001>
- Yılmaz, V. ve Oy, B. (2014). *Türkiye'de gençler ve siyasi katılım: Sosyo-ekonomik statü fark yaratıyor mu?* İstanbul Bilgi Üniversitesi, Şebeke Gençlerin Katılımı Projesi Kitapları - No 5.
- Yüksek Seçim Kurulu, Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü (2025). *Seçim istatistikleri (2020-2024)*. https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Secim_istatistikleri_2020_2024.pdf
- Zhang W. (2022). Political disengagement among youth: A comparison between 2011 and 2020. *Frontiers in Psychology*, 13, 809432. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.809432>

Derleme Makale / Review Article

Gençlerin Siyasal Katılımını Artırmak: Okuryazarlık Temelli Eğitimsel Müdahaleler

Increasing Youth Political Participation: Literacy-Based Educational Interventions

Onur GÜLERYÜZ

DOI : [10.63556/ankad.v10i1.391](https://doi.org/10.63556/ankad.v10i1.391)

Geliş/Received: 01/12/2025

Kabul/Accepted: 15/02/2026

Extended Abstract

Introduction

The foundation of democracy, today's most prevalent political theory, is based on political participation. A vibrant and well-established democracy is possible only when citizens from all segments of society actively participate in political processes. One of the main criteria determining the quality of democracy in a country is the number of people who participate in political decision-making. In this regard, high participation rates increase the legitimacy and credibility of elected governments and important decisions (Siegel-Stechler, 2019; Verba and Nie, 1972; Verba et al., 2002).

Young people's interest in and attitudes toward politics are crucial for the future of democracy. Every year, millions of young people around the world gain the right to vote in elections. In addition to voting in elections, these young people can help strengthen democracy by campaigning on political issues, actively participating in political debates, and expressing their needs and desires through legal channels (Loader et al., 2014). On the other hand, the collective withdrawal of young people from the political scene will, over the years, lead to the concentration of power in the hands of certain groups and pave the way for the decline of democracy. In this context, examining the factors that influence young people's political participation and educational approaches that could help increase their political participation is considered a valuable endeavor. This article reviews the literature on the subject and argues that literacy education in schools can be an effective way to combat the decline in youth political participation.

Literacy Education to Increase Youth Political Participation

Through public education, it is possible to equip every young person in the Republic of Turkey with the knowledge, skills, and motivation required for political participation. Social studies should be given special attention among school subjects because this field aims to equip students with the fundamental knowledge, skills, and values derived from various social and human sciences disciplines to develop their active citizenship skills. When examining the basic approach and specific objectives of the Social Studies Curriculum, it can be observed that developing political participation skills is among the fundamental goals of the course (MEB, 2024). The goal of educating democratic citizens has a long history in the field of social studies education (Barr et al., 1978), and research areas consistent with new forms of youth participation have developed over the last century. In this context, the study reviews two literacy literatures that should be emphasized in social studies education in schools. The first is political literacy, which is included in the 2018 Social Studies Curriculum, and the other is citizenship literacy, which is included in the 2024 Social Studies Curriculum (MEB, 2018; 2024).

Conclusion

As the first quarter of the 21st century draws to a close, the full participation of young people in political processes worldwide, regardless of gender, ethnicity, socioeconomic status, or education level, is considered a necessity for healthy democracies. The alienation of young people from political life is highlighted as a problem that needs to be addressed, as it leads to politics becoming increasingly detached from the interests and needs of society, and to the decline of democracy. A fundamental way to overcome this problem is to teach young generations in schools how to engage with politics and make rational decisions on political issues. Young people need to interact with and experience democratic processes from an early age so that they see politics not as an adult playground, but as a process they can influence and trust in their capacity to create change. In this context, political literacy and civic literacy education are effective tools to help young people determine their own destiny. These approaches equip young people with the knowledge and skills related to civic life, enabling them to develop habits of political action.

The final section of the study offers the following recommendations to stakeholders in the field of education: Teachers should incorporate current political issues into engaging classroom activities to capture students' interest and attention; they should guide group discussions while maintaining neutrality without imposing their beliefs or opinions; and they should encourage students to research and investigate to access objective information. School administrators should transform their institutions into vibrant democratic arenas by allowing student participation in school management decisions. Schools should collaborate with civil society organizations to enable students to participate in volunteer activities to serve the community. Furthermore, these approaches should be encouraged in a broader context in the fields of education policy, curricula, and teacher training. Policymakers should enable students to be informed about election processes through curricula and, in collaboration with researchers, design effective teaching materials and techniques free from ideological biases. In education faculties, prospective teachers should develop their awareness of youth political participation, as well as their knowledge and skills in political literacy and civic literacy. Researchers should identify the barriers to youth political participation and design initiatives to increase it. It has been observed that application-based studies are limited, particularly in the literature on political literacy and civic literacy. Conducting experimental studies aimed at equipping middle school students with these literacies would be a good option for future research.